

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ГЕРМАНСЬКИХ ТА СХІДНИХ МОВ І ПЕРЕКЛАДУ

Людмила КРИВДА

ПЕРЕКЛАД ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО

**навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти спеціальності В11 «Філологія»**

Одеса – 2025

УДК: 81`25:347.78

Укладач: доктор філософії, доцент кафедри Людмила Кривда

Надруковано рішенням Навчально-методичної ради Міжнародного гуманітарного університету, протокол № 10 від 23.05.2025 р.

Рецензенти:

Професор кафедри кримінального права Національного університету "Одеська юридична академія", доктор юридичних наук, доцент, **Євген ПОЛЯНСЬКИЙ**;

доцент кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Юрій БАТАН**.

Навчально-методичний посібник *«Переклад та авторське право»* призначений для здобувачів вищої освіти за спеціальністю В11 «Філологія» і присвячений вивченню правових аспектів перекладацької діяльності. Посібник охоплює ключові питання авторського права, зокрема статус перекладу як об'єкта інтелектуальної власності, права та обов'язки перекладача, а також особливості використання та захисту перекладених творів у межах чинного українського та міжнародного законодавства. Матеріал подано з урахуванням специфіки філологічної освіти, що дозволяє інтегрувати лінгвістичну підготовку з базовими правовими знаннями. Завдяки міждисциплінарному підходу, посібник сприяє формуванню комплексного уявлення про професію перекладача, де мовна компетентність поєднується з правовою відповідальністю та етикою. Він буде корисним як у межах теоретичного навчання, так і для практичного застосування знань у сфері перекладу.

Кривда Л. Р. Переклад та авторське право (навчально-методичний посібник до курсу «Переклад та авторське право» для здобувачів вищої освіти спеціальності В11 «Філологія» Одеса, 2025, 66 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Визначення термінів.....	5
ТЕМА 1. Загальні засади авторського права в контексті філології	15
ТЕМА 2. Об'єкти авторського права: лінгвістичний аналіз видів та ознак творів	18
ТЕМА 3. Суб'єкти авторського права: роль філологів у правовому середовищі	24
ТЕМА 4. Плагіат та етика у створенні літературних і наукових творів	28
ТЕМА 5. Авторські договори: структура, види, особливості укладення	34
ТЕМА 6. Переклад як об'єкт авторського права: правовий статус і захист	41
ТЕМА 7: Міжнародне правове регулювання у сфері літературної власності.....	47
ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ	62
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	65

ВСТУП

У наш час переклад перестав бути виключно мовним посередництвом — він перетворився на відповідальну професійну діяльність, тісно пов'язану з питаннями інтелектуальної власності, етики та правової відповідальності. Зростання ролі перекладача у культурному, науковому та правовому контекстах вимагає глибшого розуміння не лише мовних процесів, а й правових засад, що регулюють роботу з авторськими текстами.

Цей навчально-методичний посібник присвячено вивченню юридичних аспектів перекладацької діяльності у світлі національного та міжнародного законодавства. Його зміст охоплює ключові питання авторського права, визначає місце перекладу як об'єкта інтелектуальної власності, окреслює права та обов'язки перекладача, а також практичні аспекти захисту перекладених творів.

Особливістю посібника є поєднання філологічного підходу з правовими знаннями, що дозволяє формувати цілісне бачення перекладацької професії — як галузі, в якій мовна компетентність нерозривно поєднується з правовою культурою та етичними принципами. Сподіваємося, що викладений матеріал стане надійною основою для вдумливого опанування цієї важливої складової професійної діяльності перекладача.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права»

- 1) автор - фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір;
- 2) аудіовізуальний твір - твір у вигляді послідовності епізодів або кадрів зі звуком або без нього, поєднаних між собою цілісним творчим задумом, доступний для сприйняття за допомогою відповідних технічних засобів на певному виді екрана (кіно-, телеекрана тощо), на якому така послідовність кадрів утворює рухоме зображення;
- 3) аудіодискрипція (тифлокоментування) - створення окремої звукової доріжки із закадровим описом персонажа, предмета, простору або дії у відеопродукції для осіб, які внаслідок порушення зору не можуть сприймати візуальну інформацію;
- 4) база даних (компіляція даних) - сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації у довільній формі, що розташовані у систематизованому або упорядкованому вигляді, що можуть бути доступні за допомогою спеціальної пошукової системи та/або на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів;
- 5) веб-сайт - сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, зокрема об'єктів авторського права та/або суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту та/або облікового запису власника такого веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу

в мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики та/або числової адреси за Інтернет-протоколом;

6) веб-сторінка - складова частина веб-сайту, розташована за спеціальною адресою в мережі Інтернет;

7) виконавець - фізична особа (актор, співак, музикант, танцюрист, диригент музичних і музично-драматичних творів або інша фізична особа), яка виконує роль, читає, декламує, співає, грає на музичному інструменті, танцює, інтерпретує, будь-яким іншим способом виконує музичні, драматичні, літературні, хореографічні, інші подібні твори, фольклор або інші художні образи;

8) виконання - результат індивідуальної чи колективної діяльності з артистичного представлення музичних, драматичних, літературних, хореографічних або подібних творів, фольклору чи інших художніх образів;

9) вироблення відеограми - відеозапис, видозміна (монтаж) відеозапису, упорядкування і видозміна відеозаписів із звуковим супроводом або без нього;

10) вироблення фонограми - звукозапис, видозміна (монтаж) звукозапису, упорядкування і видозміна звукозаписів;

11) виробник відеограми - фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу та несе відповідальність за вироблення відеограми;

12) виробник фонограми - фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу і несе відповідальність за вироблення фонограми;

13) відеограма - вироблений (кінцевий) відеозапис виконання або інших зображень (із звуковим супроводом або без нього), крім відеозапису, що використовується у складі аудіовізуального твору;

14) відтворення - пряме чи опосередковане виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав (або його частини) будь-яким способом та у будь-якій формі, у тому числі для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній

o

або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер, а також створення тривимірного твору з двовимірного і навпаки та створення тривимірного твору на основі набору інструкцій, який зчитується комп'ютером для виготовлення тривимірного твору;

15) власник веб-сайту - особа, яка є володільцем облікового запису та встановлює порядок і умови використання веб-сайту. За відсутності доказів іншого, власником веб-сайту вважається реєстрант відповідного доменного імені, за яким здійснюється доступ до веб-сайту, та/або отримувач послуг хостингу;

16) власник веб-сторінки - особа, яка є володільцем облікового запису, що використовується для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, та яка управляє та/або розміщує електронну (цифрову) інформацію в межах такої веб-сторінки. Власник веб-сайту не є власником веб-сторінки, якщо власник веб-сторінки володіє обліковим записом, що дозволяє йому самостійно, незалежно від власника веб-сайту, розміщувати інформацію на веб-сторінці та управляти нею;

17) гіперпосилання - формалізований відповідно до стандартів мережі Інтернет запис адреси веб-сайту або його частини (веб-сторінки, даних). У разі якщо гіперпосилання адресує до частини веб-сайту (веб-сторінки), крім домену та/або числової адреси за Інтернет-протоколом, воно може містити додаткові записи про каталоги або виклики і умови доступу до веб-сторінки, що може бути відтворена або збережена на пристроях, які можуть зчитувати та відтворювати електронну (цифрову) інформацію з використанням мережі Інтернет;

18) державна система правової охорони авторського права і суміжних прав - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, Національний орган інтелектуальної власності та інші державні підприємства, установи,

організації, що виконують функції, пов'язані зі сферою охорони авторського права і суміжних прав;

19) доведення до загального відома публіки - поширення об'єктів авторського права та/або суміжних прав шляхом (способами) публічного виконання (крім подання творів та/або виконань у живому виконанні), публічного демонстрування, публічного показу, публічного сповіщення, інтерактивного надання доступу, ретрансляції, кабельної ретрансляції;

20) законний користувач бази даних - особа, яка правомірно володіє копією бази даних, виготовленою правомірно;

21) законний користувач комп'ютерної програми - особа, яка правомірно володіє копією комп'ютерної програми, виготовленою правомірно;

22) запис - результат фіксування в об'єктивній (матеріальній або електронній (цифровій) тощо) формі за допомогою технічних пристроїв звуків чи відображень звуків (звукозапис) або зображень (відеозапис), або зображень із звуком (відеозвукозапис), що дозволяє здійснювати за допомогою відповідних пристроїв їх сприйняття, відтворення, передавання тощо;

23) ім'я автора - сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо;

24) ім'я виконавця - сукупність слів чи знаків, що ідентифікують виконавця: прізвище та ім'я виконавця; прізвище, ім'я та по батькові виконавця; ініціали виконавця; псевдонім виконавця; прийнятий виконавцем знак (сукупність знаків) тощо;

25) інтерактивне надання доступу - поширення об'єкта авторського права та/або суміжних прав для публіки з використанням кабелю чи без нього, у тому числі в мережі Інтернет або інших інтерактивних мережах, зокрема розміщення гіперпосилань та розміщення на одному веб-сайті цифрового контенту з іншого веб-сайту без його відтворення (фреймінг) таким чином,

o

щоб представники публіки мали змогу отримати доступ до відповідного об'єкта з місця та у час, обрані ними індивідуально;

26) комп'ютерна програма - набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах;

27) копія - відтворений у будь-якій об'єктивній формі об'єкт авторського права та/або суміжних прав. Копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі, є примірником твору;

28) мовлення - поєднана єдиною творчою концепцією сукупність програм та іншої інформації, яка транслюється радіомовником чи телемовником за розкладом програм;

29) музичний кліп - аудіовізуальний твір, у якому втілена візуальна інтерпретація музичного твору з текстом або без тексту, звуковий ряд якого містить запис виконання зазначеного музичного твору;

30) Національний орган інтелектуальної власності (далі - НОІВ) - державна організація, що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, яка здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені цим Законом, іншими законами України у сфері інтелектуальної власності, актами Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, та статутом, і має право представляти Україну в міжнародних та регіональних організаціях;

31) обліковий запис - формалізований згідно із стандартами мережі Інтернет запис на комп'ютерному обладнанні (комп'ютерах, серверах), підключеному до мережі Інтернет, що ідентифікує користувача (наприклад

власника веб-сайту) на такому обладнанні, містить дані про доступ до частини каталогів і комп'ютерної програми, комп'ютерного обладнання, а також визначає права такого доступу, що надають можливість володільцю облікового запису додавати, видаляти, змінювати цифровий контент і дані веб-сайту, надавати доступ до веб-сайту або його частини, окремих даних іншим особам, припиняти функціонування такого веб-сайту або його частини в межах облікового запису;

32) оприлюднення (розкриття публіці) - будь-яка дія, що вперше робить твір чи об'єкт суміжних прав доступним для необмеженого кола осіб;

33) опублікування - поширення твору, фонограми, відеограми у будь-який спосіб розповсюдження або доведення до загального відома публіки. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми;

34) організація мовлення - особа, яка здійснює добір радіо- або телевізійних програм та надає їх для одночасного масового та індивідуального приймання користувачами на основі створеного нею розкладу програм;

35) оригінальність твору - ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору;

36) особа з обмеженими можливостями сприйняття друкованої інформації - фізична особа, яка має вади зору чи зорового сприйняття або порушення здатності до читання, зорова функція або здатність до читання якої не може бути відновлена таким чином, щоб читати друковані твори нарівні з особами без таких порушень, а також фізична особа, яка через фізичні порушення чи психічні розлади не може тримати в руках книгу чи користуватися книгою або фокусувати погляд чи рухати очима тією мірою, якою це необхідно для читання;

37) піратський примірник твору, фонограми, відеограми - примірник відповідно твору, фонограми, відеограми, відтворений та/або розповсюджений з порушенням авторського права та/або суміжних прав;

38) позичка - надання у користування (у тому числі у визначений спосіб) примірника твору, фонограми, відеограми на встановлений строк, за умови що такі дії не мають самостійного економічного значення;

39) приватне копіювання - відтворення в особистих цілях особи або для членів сім'ї такої особи чи близьких знайомих такої сім'ї творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, за умови що такі дії не мають самостійного економічного значення;

40) програма організації мовлення - поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), інших творів та/або об'єктів суміжних прав, яка має постійну назву і транслюється радіомовником чи телемовником за певною сіткою мовлення;

41) продюсер аудіовізуального твору - особа, яка організовує або організовує і фінансує створення, виробництво і опублікування аудіовізуального твору;

42) прокат - надання у користування (у тому числі визначеним способом) примірника твору, фонограми, відеограми на встановлений строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди;

43) псевдонім - вигадане ім'я, що складається із сукупності слів чи знаків, символів, обране автором (співавторами) чи виконавцем (співвиконавцями) для позначення себе відповідно як автора (співавторів) або як виконавця (співвиконавців);

44) публіка - сукупність фізичних осіб, не пов'язаних між собою належністю до кола сім'ї або близьких знайомих;

45) публічне виконання - подання творів, виконань, фонограм, програм організацій мовлення у будь-який спосіб безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (крім передачі

в ефір чи по кабелю) у місцях, в яких присутні чи можуть бути присутніми представники публіки, незалежно від того, присутні вони в одному місці і в один час чи в різних місцях і в різний час;

46) публічне демонстрування - одноразове чи багаторазове представлення публіці аудіовізуального твору чи відеограми;

47) публічне сповіщення - поширення в ефір для сприйняття публікою бездротовими засобами або за допомогою кабельної мережі чи супутника тощо об'єктів авторського права та/або суміжних прав;

48) публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або копії твору, виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (крім передачі в ефір чи по кабелю) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, в яких присутні чи можуть бути присутніми представники публіки, незалежно від того, присутні вони в одному місці і в один час чи в різних місцях і в різний час. Публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності;

49) репрографічне відтворення (репродукування) - факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу або іншого примірника письмового, фотографічного, графічного твору, картини, малюнка тощо шляхом фотокопіювання, ксерокопіювання або іншими подібними способами. Репрографічне відтворення не включає запис твору в електронній (цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер, або у процесі видавничої діяльності;

50) розповсюдження - будь-яка дія, за допомогою якої оригінали або інші примірники об'єктів авторського права та/або суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці способом, у тому числі першого продажу чи іншого першого відчуження оригіналів або інших примірників об'єкта авторського права та/або суміжних прав;

51) сирітський твір, сирітський об'єкт суміжних прав - оприлюднені в Україні твір, фонограма, відеограма (у тому числі що входить до складу аудіовізуального твору або іншої фонограми, відеограми), зафіксоване виконання, щодо яких жоден із суб'єктів майнових прав за результатами ретельного пошуку не ідентифікований, а в разі ідентифікації такого суб'єкта (включаючи об'єкти, оприлюднені анонімно чи під псевдонімом) - його місцезнаходження не встановлене;

52) службова відеограма - відеограма, вироблена працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом);

53) службова фонограма - фонограма, вироблена працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом);

54) службове виконання - виконання, здійснене працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом);

55) службовий твір - твір, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом);

56) твір - оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі;

57) твір архітектури - твір у галузі спорудження будівель, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних утворень у формі креслення, ескізів, моделей, збудованих будівель чи споруд, планів населених пунктів тощо;

58) твір образотворчого мистецтва - скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо;

59) твір ужиткового (декоративно-ужиткового) мистецтва - твір художнього промислу, втілений або перенесений на предмет користування з ужитковою метою, створений ручним або промисловим способом, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, художнього скла, художні ковані вироби, ювелірні вироби тощо;

60) технологічні засоби захисту - будь-яка технологія, комп'ютерна програма, обладнання або компонент, які у своєму нормальному функціонуванні призначаються для запобігання або протидії діям по відношенню до об'єктів, використання яких не дозволене суб'єктом авторського права або суміжних прав або суб'єктом прав особливого роду (*sui generis*);

61) Установа - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності;

62) фонограма - вироблений (кінцевий) звукозапис виконання або інших звуків, або відображень звуків, крім звукозапису, що використовується у складі аудіовізуального твору;

63) фотографічний твір - твір, статично відображений (зафіксований) із застосуванням аналогових, цифрових фотографічних технологій на матеріальному носії чи в електронній (цифровій) формі або із застосуванням лазерних технологій у вигляді об'ємного тривимірного зображення;

64) цитата - фрагмент (уривок) з правомірно оприлюдненого твору, записаного виконання, правомірно оприлюдненої фонограми або відеограми, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора та/або виконавця, виробника фонограми, виробника відеограми і джерела цитування, іншою особою з метою зробити зрозумілішими власні твердження або для посилання на вираження іншої особи в незмінному (автентичному) вигляді або в перекладі такого фрагмента (уривка);

65) цифровий контент (електронна (цифрова) інформація) - будь-які відомості чи дані в електронній (цифровій) формі, що містять об'єкти авторського права та/або суміжних прав і можуть зберігатися та/або поширюватися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет.

ТЕМА 1: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ФІЛОЛОГІЇ

1. *Які основні принципи авторського права стосуються творів філологічного характеру?*
2. *Як мовні та культурні аспекти впливають на визначення об'єктів авторського права?*
3. *Які філологічні твори можуть бути об'єктами авторського права? Наведіть приклади.*
4. *Як філологічний аналіз допомагає визначити оригінальність твору? У чому полягає специфіка авторського права на літературні твори різних культур?*

Авторське право є важливим механізмом захисту інтелектуальної власності, особливо у сфері філології, де літературні твори, наукові дослідження, переклади та інші мовні продукти потребують правового регулювання. Захист філологічних творів є складним процесом, оскільки він включає не лише забезпечення прав автора, але й урахування мовних, культурних та національних особливостей твору. Міжнародні угоди, такі як Бернська конвенція, сприяють гармонізації авторського права, однак існують розбіжності у підходах до правового регулювання в різних країнах.

Авторське право у сфері філології базується на кількох ключових принципах, які визначають його застосування до літературних та мовних творів. Перший і найважливіший принцип – оригінальність твору, яка означає, що твір має бути результатом інтелектуальної та творчої праці автора. Це виключає механічне копіювання або простий переказ чужих ідей. Другий принцип – автоматичність захисту, який передбачає, що твір набуває правової охорони з моменту його створення без необхідності офіційної реєстрації. Наприклад, літературний роман чи наукова стаття стають об'єктом авторського права одразу після їх написання. Третій принцип – територіальність, тобто дія авторського права обмежується межами держави,

у якій захищається твір, хоча міжнародні угоди, такі як Угода ТРІПС, передбачають єдині стандарти охорони. Четвертий принцип – невідчужуваність особистих немайнових прав, що означає, що автор завжди має право на ім'я, на авторство та на захист репутації свого твору. Наприклад, навіть якщо автор продав права на використання роману, він усе одно зберігає право бути зазначеним як його творець. Останній важливий принцип – обмеженість у часі, яка визначає, що авторське право діє протягом життя автора і ще певний період після його смерті (в Україні – 70 років). Після цього твір переходить у суспільне надбання і може вільно використовуватися будь-ким.

Мовний і культурний контексти відіграють важливу роль у визначенні та регулюванні авторського права на філологічні твори. Однією з головних проблем є переклади: хоча вони є похідними творами, у багатьох країнах їхні права можуть бути захищені окремо від оригіналу. Це означає, що перекладач стає автором нового твору, хоча він залежить від первинного тексту. Культурний аспект авторського права стає особливо важливим у контексті охорони фольклорних та традиційних знань. Наприклад, усні легенди, казки чи народні пісні зазвичай не мають конкретного автора, тому класичне авторське право на них не поширюється. Водночас їхні адаптації, художні обробки або сучасні літературні переосмислення можуть охоронятися законом.

Країни з розвиненими системами захисту авторських прав, такі як Франція чи Німеччина, активно підтримують концепцію моральних прав автора, що дозволяє зберігати зв'язок між твором і його творцем навіть після передачі майнових прав. Натомість у США популярнішим є підхід "fair use" (добросовісне використання), який дозволяє часткове використання захищених творів для наукових, освітніх або журналістських цілей без порушення авторських прав.

Філологічні твори є широкою категорією, яка включає літературні твори, зокрема романи, оповідання, п'єси, поезію, наукові праці, такі як монографії, підручники, дослідження мовних явищ, переклади, які є самостійними творами, якщо вони містять елементи творчості, а також цифрові текстові твори, включаючи електронні книги, блоги, лексикографічні ресурси. Ці твори можуть бути оригінальними або похідними, але кожен із них підпадає під правовий захист за умови відповідності принципу оригінальності.

Філологічний аналіз є одним із методів оцінки унікальності літературного твору. Оригінальність може бути визначена за допомогою стилістичного аналізу, що дозволяє виявити унікальні мовні конструкції, авторські неологізми та особливості синтаксису, композиційного аналізу, що розглядає структуру тексту та його новизну, а також порівняльного аналізу, який дозволяє визначити, чи є текст оригінальним, чи він є запозиченим або похідним. Наприклад, у випадку судових суперечок щодо плагіату лінгвістична експертиза допомагає встановити, наскільки текст є самостійним твором.

Правове регулювання літературних творів у різних країнах відрізняється. У Європі діє концепція моральних прав, що дозволяє авторам захищати свою репутацію та ім'я навіть після передачі майнових прав. У США важливу роль відіграє концепція "fair use", яка дозволяє використовувати твори для дослідницьких або освітніх цілей без порушення авторського права. У країнах Азії, таких як Китай і Японія, діють окремі підходи до захисту традиційної культури, що дозволяє зберігати авторські права на історично важливі тексти. Такі відмінності створюють правові колізії у міжнародному регулюванні авторських прав.

Авторське право у сфері філології має складну структуру, що охоплює літературні, наукові та цифрові твори. Оригінальність, культурні й мовні аспекти визначають специфіку їхнього правового захисту. У майбутньому

важливим завданням буде адаптація авторського права до нових цифрових реалій, що спричиняють нові виклики у сфері захисту літературних творів.

ТЕМА 2. ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ ТА ОЗНАК ТВОРІВ.

1. *Як класифікуються літературні твори як об'єкти авторського права з погляду лінгвістики?*
2. *Які мовні ознаки можуть використовуватись для аналізу літературних творів в контексті авторського права?*
3. *Як юридично відрізняються авторські права на музичні та літературні твори з точки зору філолога?*
4. *Які види творів найчастіше стають об'єктом судових спорів в авторському праві?*
5. *Чи можна захистити мовні форми як частину об'єкту авторського права?*

1. Класифікація літературних творів як об'єктів авторського права з погляду лінгвістики

Літературні твори є однією з основних категорій об'єктів авторського права, що охороняються міжнародними та національними законодавчими актами. З точки зору лінгвістики, їх класифікація може здійснюватися за різними критеріями, зокрема жанровими, стилістичними та структурними особливостями.

1.1. За жанровою приналежністю літературні твори поділяються на:

- Художню літературу, до якої належать романи, повісті, оповідання, поезія, драматичні твори. Вони вирізняються індивідуальним стилем автора, використанням художніх засобів і оригінальною формою викладу.
- Наукову літературу, яка включає монографії, наукові статті, підручники, методичні рекомендації. У цьому випадку авторське право

поширюється не на факти, що містяться в тексті, а на спосіб їх викладу, аргументацію та наукову новизну.

- Публіцистичні твори (есе, огляди, рецензії), що характеризуються поєднанням аналітичного та експресивного стилю.
- Референтні та інформаційні матеріали (енциклопедії, словники, довідники), що можуть охоронятися авторським правом лише за умови оригінальності їхньої структури та оформлення.

1.2. За формою представлення літературні твори можуть бути письмовими, усними (лекції, доповіді) або електронними (блоги, цифрові книги).

1.3. За критерієм оригінальності розрізняють:

- Оригінальні твори, що є результатом самостійної творчої діяльності автора.
- Похідні твори, які включають переклади, адаптації, компіляції, переробки інших творів, що також можуть охоронятися за умови дотримання вимог до самостійної творчої обробки матеріалу.

Таким чином, літературні твори можуть мати різну жанрову природу, стилістичні особливості та форму реалізації, що впливає на механізми їхньої правової охорони.

2. Мовні ознаки літературних творів у контексті авторського права

Мовні характеристики літературного твору відіграють важливу роль у визначенні його оригінальності та встановленні авторства. Аналіз таких ознак може здійснюватися за кількома напрямками:

2.1. Лексичний рівень:

- Використання унікальної авторської лексики, новотворів, рідковживаних слів, які є характерними для стилю певного автора.
- Стилiстичні особливості лексики, що можуть бути ключовими у визначенні ідентичності твору.

2.2. Синтаксичний рівень:

- Специфічні конструкції речень, авторські синтаксичні прийоми, характерна ритміка викладу.

- Використання складнопідрядних речень, інверсій, повторів як елементів стилю.

2.3. Стилiстичнi особливостi:

- Наявнiсть iдiоматичних висловiв, метафор, порiвнянь, символiки, що створюють унiкальнiсть тексту.

- Iнтертекстуальнi зв'язки та алюзii, що можуть використовуватися для розширення значення твору.

2.4. Ритмiка та поетична структура:

- Особливостi ритму та ритми, притаманнi вiршованим творам.
- Структурна органiзацiя тексту, що може вказувати на авторство та його стильову iндивiдуальнiсть.

Лiнгвiстичний аналiз зазначених характеристик використовується в судовiй практицi для визначення унiкальностi твору, а також для розгляду справ про плагiат.

3. Юридичнi вiдмiнностi мiж авторськими правами на музичнi та лiтературнi твори з точки зору фiлолога

Музичнi та лiтературнi твори мають рiзнi засоби вираження, що впливає на правовi аспекти їхньої охорони.

3.1. Форма вираження та охоронюванi елементи

- Лiтературний твiр є вербальною структурою, його захист поширюється на текст у повному обсязi або його значну частину.

- Музичний твiр може включати текстову частину (тексти пiсень), яка охороняється окремо, а також мелодiю, гармонiю та ритмiчнi структури.

3.2. Критерiї визначення плагiату

- Для лiтературних творiв основними критерiями плагiату є збiг фраз, текстових структур, авторських стилiстичних прийомiв.

- У музиці плагіат визначається за ступенем схожості мелодії, гармонійної схеми та ритмічного малюнка.

3.3. Особливості судових спорів

- Судові розгляди щодо літературних творів часто стосуються плагіату в наукових роботах, художній літературі, журналістських матеріалах.

- Музичні спори зазвичай пов'язані з використанням схожих мотивів, що може бути результатом несвідомого запозичення.

4. Об'єкти судових спорів у сфері авторського права

Найчастіше предметами судових розглядів стають:

- Літературні твори (художня проза, наукові праці, сценарії).
- Музичні твори, особливо пісні, де спірні питання стосуються як текстів, так і мелодій.
- Кінематографічні сценарії та адаптації.
- Переклади, оскільки вони можуть мати ознаки самостійних творів.

5. Захист мовних форм як частини об'єкту авторського права

Питання захисту мовних форм у контексті авторського права є складним, оскільки правова охорона поширюється на оригінальну творчу діяльність автора, але не на окремі слова, граматичні конструкції або загальновживані стилістичні засоби. Проте існують випадки, коли мовні особливості можуть розглядатися як охоронюваний об'єкт.

Згідно з нормами міжнародного та національного законодавства, авторське право охороняє форму вираження ідеї, але не саму ідею. Це означає, що сам зміст тексту (наприклад, тематика твору чи загальні висновки) не підлягає охороні, але конкретний спосіб його мовного втілення (тобто формулювання, структура, композиція) є об'єктом захисту.

Мовні форми можуть бути предметом авторського права за таких умов:

Оригінальність – текст повинен мати індивідуальний авторський стиль і не бути простою компіляцією загальновідомих фраз.

Креативність – використання унікальних словосполучень, стилістичних прийомів або неологізмів може слугувати підставою для визнання тексту об'єктом авторського права.

Цілісність твору – окремі фрази або речення рідко підлягають захисту, але якщо їхнє відтворення порушує загальну унікальність твору, то це може вважатися плагіатом.

Окремі слова, речення або популярні фрази зазвичай не підлягають правовій охороні, оскільки вони можуть використовуватися багатьма людьми без порушення авторського права. Однак є винятки.

Слогани та гасла, які мають унікальну структуру та асоціюються з конкретним твором чи брендом, можуть охоронятися як об'єкти авторського права або торговельні марки. Наприклад, слоган «Just Do It» є зареєстрованою торговельною маркою Nike, що унеможлиблює його використання іншими компаніями в рекламних цілях.

Неологізми та авторські мовні знахідки також можуть вважатися об'єктами авторського права. Якщо письменник чи поет створює унікальне слово або словосполучення, воно може отримати правову охорону. Наприклад, неологізми, використані у творах Льюїса Керролла («Jabberwocky»), Джорджа Орвелла («newspeak» у 1984), чи навіть сучасні авторські терміни, можуть бути захищені законом.

Художньо-стилістичні особливості тексту, такі як унікальні стилістичні прийоми, авторські метафори або інверсії, можуть розглядатися як частина охоронюваного тексту. Наприклад, якщо певний автор послідовно використовує специфічні фрази у своїх творах, їхнє копіювання без дозволу може бути розцінене як порушення авторських прав.

Поетичні тексти частіше підлягають охороні, навіть якщо вони є короткими. Відомі поетичні фрази можуть бути предметом судових спорів щодо плагіату.

У світовій та українській судовій практиці існує багато справ, пов'язаних із захистом мовних форм. Судді часто звертаються до лінгвістичної експертизи для встановлення ступеня збігу текстів. Наприклад, у випадку, коли один автор звинувачує іншого у використанні його стилістичних прийомів або характерних фраз, експерти аналізують їхню унікальність.

Переклади можуть бути самостійними об'єктами авторського права, якщо перекладач вносить достатню творчу складову. При цьому, якщо переклад є дослівним і не містить творчої інтерпретації, він не підлягає охороні.

У кіно та драматургії важливим аспектом є захист унікальних діалогів персонажів. Якщо певні фрази або стилістичні особливості персонажів стають впізнаваними та асоціюються з конкретним твором, їхнє копіювання без дозволу може бути визнане порушенням авторського права.

Таким чином, окремі мовні форми, такі як слогани, неологізми, унікальні стилістичні прийоми та рими, можуть бути об'єктом авторського права за умови їхньої оригінальності та творчого характеру. Судова практика демонструє, що порушення авторських прав може бути встановлене навіть у разі часткового копіювання мовних конструкцій, особливо якщо вони є ключовими для твору. Лінгвістичний аналіз відіграє важливу роль у встановленні ступеня збігу між текстами та визначенні унікальності авторського стилю. Водночас загальновживані мовні конструкції та ідеї не можуть бути монополізовані одним автором, оскільки вони належать до суспільного надбання.

Мовні форми можуть бути об'єктом захисту авторського права, але лише за умови їхньої високої оригінальності та творчого характеру.

ТЕМА 3: СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: РОЛЬ ФІЛОЛОГІВ У ПРАВОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

- 1. Які права мають письменники та перекладачі як суб'єкти авторського права?*
- 2. Яка роль філологів у підготовці авторських договорів для літературних творів?*
- 3. Чи можуть перекладачі претендувати на авторські права?*
- 4. Яким чином філологічна освіта допомагає у вирішенні юридичних питань щодо авторства?*
- 5. Як філологи можуть допомагати в юридичних процесах щодо авторства і плагіату?*

1. Які права мають письменники та перекладачі як суб'єкти авторського права?

Авторське право є однією з найважливіших складових правової охорони інтелектуальної власності, і воно має важливе значення для письменників, перекладачів та інших творців. Письменники та перекладачі є суб'єктами авторського права, і їхні права захищені законодавством.

Права письменників

Згідно з Законом України "Про авторське право і суміжні права", автори (письменники) мають немайнові та майнові права.

1. Немайнові права письменників забезпечують їм можливість контролювати використання їхнього твору на різних етапах. Це включає право на авторство, право на ім'я (письменник має право бути визнаним автором), право на недоторканність твору (захист від будь-яких змін, що можуть порушити репутацію автора).

2. Майнові права авторів дають їм можливість контролювати використання їхнього твору через публікацію, розповсюдження, відтворення, публічне виконання та інші форми використання. Зазначені права

передаються на певний термін через укладення авторських договорів з видавцями чи іншими особами.

Письменники можуть передавати ці майнові права за допомогою ліцензійних угод, контрактів на публікацію або інші форми договорів. Однак важливо зазначити, що немайнові права (зокрема право на авторство та недоторканність твору) є невідчужуваними, і письменник не може відмовитися від них або передати їх іншій особі.

Права перекладачів

Перекладачі мають певні права на свої переклади. За визначенням, переклад є творчою переробкою оригінального твору, тому він є окремим авторським твором. Це означає, що перекладач може претендувати на авторські права на свій переклад.

Майнові права перекладача передбачають право на відтворення, публікацію та поширення перекладеного твору. При цьому важливо, що перекладач не може використовувати оригінал твору без дозволу власника авторських прав. Права на оригінальний твір залишаються у автора або в його правонаступників, навіть якщо переклад виконано в іншій мовній формі.

Юридичні аспекти прав на переклад

Переклад є окремим об'єктом авторського права, тому перекладач може продавати або передавати майнові права на перекладену роботу (наприклад, шляхом укладання договору з видавцем чи продюсером). Це дозволяє перекладачеві отримувати винагороду за використання його перекладу. Проте перекладач має право на захист свого перекладу від будь-яких змін чи адаптацій, що можуть негативно вплинути на його репутацію як автора.

2. Яка роль філологів у підготовці авторських договорів для літературних творів?

Підготовка авторських договорів є важливим етапом у юридичному регулюванні прав на літературні твори. Вона вимагає не лише юридичних

знань, але й глибокого розуміння творів з лінгвістичної точки зору, що робить філологів важливими учасниками цього процесу.

Філологи можуть допомогти в підготовці авторських договорів на кількох етапах. По-перше, вони можуть брати участь у аналізі твору, щоб з'ясувати, чи є у ньому потенційні проблеми з авторським правом, чи потребує твір правових змін або уточнень, що стосуються прав на адаптацію, переробку, переклад чи інші форми використання.

По-друге, філологи можуть виступати в якості консультантів у складанні самих договорів. Вони можуть допомогти правильно визначити, які саме права передаються, чи включати права на переклад, адаптацію або інші форми використання твору. Філолог може також допомогти в роз'ясненні умов договору, щоб автор, перекладач чи інші учасники угоди розуміли свої права та обов'язки.

Філологи допомагають також у визначенні мовних аспектів договору. Творчі питання, пов'язані з адаптацією твору до іншої культури чи мови, часто потребують особливих умов в авторському договорі. Наприклад, при укладанні договору на переклад важливо визначити, чи буде переклад збережений в оригінальній стилістичній формі або чи дозволяється змінювати деякі елементи для адаптації до цільової аудиторії.

3. Чи можуть перекладачі претендувати на авторські права?

Як зазначалося раніше, перекладачі можуть претендувати на авторські права на свої переклади, оскільки переклад є окремим авторським твором. Вони мають право на використання та розповсюдження перекладу, а також на захист свого твору від порушень.

Право на авторство перекладача включає право на визнання авторства перекладу, а майнові права забезпечують йому право отримувати винагороду за використання перекладу в різних формах, зокрема через публікацію, публічне виконання або продаж.

Згідно з Законом України "Про авторське право і суміжні права", перекладач може передавати свої права на переклад іншій особі або організації через укладення відповідних угод (наприклад, ліцензійних угод). Однак навіть при передачі майнових прав, авторські права на переклад залишаються за перекладачем.

4. Яким чином філологічна освіта допомагає у вирішенні юридичних питань щодо авторства?

Філологічна освіта є важливою для розв'язання юридичних питань щодо авторства, оскільки вона надає знання про те, як правильно інтерпретувати творчі тексти та їхні компоненти. Наприклад, філологи можуть допомогти визначити, чи є твір оригінальним, чи є порушення авторських прав, чи є факти плагіату.

Завдяки глибоким знанням літературознавства, стилістики та мовних аспектів текстів, філологи можуть давати експертні оцінки щодо того, чи є певні частини твору об'єктами авторського права, і чи потребують вони юридичного захисту. Вони можуть також допомогти зрозуміти, які саме частини твору можуть бути захищені авторським правом.

Філологи мають знання про те, як захистити авторські права на твір, як уникнути порушень авторських прав та як оформити юридичні документи (такі як авторські договори) для збереження прав на твір.

5. Як філологи можуть допомагати в юридичних процесах щодо авторства і плагіату?

Філологи можуть активно брати участь у юридичних процесах щодо авторства і плагіату як експерти. Знання філолога дозволяють йому зробити висновки щодо того, чи є твір оригінальним, а також оцінити, чи є в ньому ознаки плагіату чи неправомірного використання чужих творів.

У випадку плагіату, філологи можуть оцінити, чи є в творах схожі елементи, що можуть свідчити про неправомірне запозичення. Вони також

можуть допомогти в аналізі мовних аспектів, що є важливими при порівнянні текстів на предмет плагіату.

Філологи також можуть допомогти в аналізі авторських договорів та угод, що стосуються прав на твори, і виявити можливі порушення умов, що мають значення в юридичному контексті.

ТЕМА 4: ПЛАГІАТ ТА ЕТИКА У СТВОРЕННІ ЛІТЕРАТУРНИХ І НАУКОВИХ ТВОРІВ.

1. *Визначення та різновиди плагіату в літературі.*
2. *Етичні стандарти в наукових і літературних дослідженнях.*
3. *Що вважається плагіатом і як уникнути його при написанні наукових робіт?*
4. *Які є основні принципи академічної доброчесності?*

1. Визначення та різновиди плагіату в літературі

Плагіат у літературі — це форма інтелектуальної крадіжки, що передбачає використання чужих творів або елементів творів без належного визнання авторства. Це серйозне порушення авторських прав і етичних норм, яке може спричинити серйозні наслідки — від репутаційної шкоди до судових позовів.

Літературний плагіат не обмежується лише копіюванням тексту. Він охоплює широкий спектр випадків — від присвоєння ідеї до використання стилістики або навіть структури іншого твору. У класичному розумінні плагіат – це пряме відтворення частин чужого тексту, але на практиці існує чимало інших форм.

До основних видів плагіату в літературі належать:

- Дослівне копіювання: це найбільш очевидна форма, коли фрази, речення або цілі абзаци переносяться в інший текст без лапок та посилання на джерело.

- Парафразування без визнання джерела: коли автор змінює структуру або окремі слова, але зберігає основну думку чи інформацію чужого тексту.

- Ідейний плагіат: привласнення оригінальної ідеї, концепції або теми твору, навіть без копіювання конкретного тексту.

- Плагіат стилю: відтворення унікального літературного стилю іншого автора, зокрема у випадку відомих письменників.

- Плагіат перекладу: публікація перекладеного твору іншого автора без дозволу і посилання на оригінал.

- Автоплагіат: повторне використання власних раніше опублікованих текстів без зазначення цього факту або без дозволу видавця, якщо він володіє правами.

У літературі важко іноді точно визначити, чи є текст плагіатом, оскільки автори можуть спиратися на одні й ті самі джерела або бути натхненні схожими ідеями. Проте, коли йдеться про очевидне копіювання, сумнівів не виникає.

2. Етичні стандарти в наукових і літературних дослідженнях

Етичні стандарти — це набір моральних принципів і правил, яких повинні дотримуватись автори під час створення наукових і літературних робіт. Вони формують культуру академічного і творчого середовища, забезпечують довіру до результатів досліджень та художньої творчості.

В науці етика передбачає об'єктивність, чесність, відкритість і повагу до чужої праці. У літературі додається ще й повага до художнього стилю, авторського голосу, естетичної цінності твору. В обох сферах ключовою є заборона на плагіат і маніпуляцію з фактами або змістом.

До найважливіших етичних стандартів належать:

- Дотримання авторського права: кожен автор має право на визнання свого авторства, тому використання чужих творів потребує посилання або дозволу.

- Відкритість джерел: будь-яка використана ідея чи фрагмент тексту повинні бути чітко ідентифіковані й оформлені відповідно до норм цитування.
- Об'єктивність і неупередженість: науковець чи письменник має представляти факти точно, не перекоштуючи їх для досягнення власної мети.
- Оригінальність праці: уникається копіювання з чужих джерел, має домінувати власний внесок.
- Відповідальність за достовірність: особливо актуально для науковців, які мають подавати перевірені дані, не вигадувати їх.

Усі ці принципи служать захисту як самого автора, так і читача. Якщо дотримуватись цих стандартів, праця буде не лише якісною, а й етично обґрунтованою.

3. Що вважається плагіатом і як уникнути його при написанні наукових робіт?

Плагіатом вважається будь-яке несанкціоноване використання чужої інтелектуальної праці без належного посилання. Це може бути не тільки повне копіювання тексту, але й включення чужих ідей, методів, результатів дослідження, таблиць, схем, графіків або навіть висновків без відповідного зазначення джерела.

Найбільш розповсюджені приклади плагіату:

- копіювання з інтернету без змін;
- використання чужих курсових або дипломних робіт;
- списування у колег;
- неправильне оформлення цитат (наприклад, без лапок);
- використання великих фрагментів з одного джерела без аналітики.

Щоб уникнути плагіату в наукових роботах, слід:

1. Завжди вказувати джерела інформації — це основне правило. Навіть якщо ви перефразували чужу думку, обов'язково додайте посилання.

2. Оформлювати цитати згідно з правилами — у різних стилях оформлення (APA, MLA, ДСТУ) є свої вимоги щодо цитування.

3. Робити власний аналіз — не просто переписуйте, а перероблюйте інформацію критично, додаючи власні висновки.

4. Уникати компіляції — краще використовувати кілька джерел і створити з них власну аналітичну композицію.

5. Перевіряти роботу на антиплагіат — сучасні онлайн-системи допомагають виявити запозичення.

6. Уточнювати, якщо не впевнені — краще перепитати у викладача чи наукового керівника, ніж припуститись помилки.

Найважливіше — розуміти, що плагіат підриває наукову доброчесність і руйнує довіру до результатів досліджень.

4. Які є основні принципи академічної доброчесності?

Академічна доброчесність — це сукупність моральних цінностей та етичних норм, яких дотримуються в освіті, науці, дослідницькій та викладацькій діяльності. Вона формує культуру чесності, відкритості та справедливості в освітньому середовищі.

Основні принципи академічної доброчесності:

- Чесність — подача достовірної інформації, власних результатів без фальсифікації, фейкових даних або перекручень.
- Прозорість — відкритість джерел, методів, підходів і посилань.
- Повагу до інтелектуальної власності — визнання авторства чужих ідей і правильне їх оформлення.
- Відповідальність — готовність відповідати за свою працю, пояснювати методи дослідження, аргументувати висновки.
- Об'єктивність і неупередженість — незалежність висновків від зовнішнього впливу, суб'єктивної думки чи тиску.
- Справедливість — рівне ставлення до учасників навчального процесу, відмова від пільг, фальсифікацій, списування.

Дотримання цих принципів є важливою умовою для розвитку якісної освіти, наукової діяльності й формування доброчесного суспільства.

Одним із найвідоміших випадків звинувачення в плагіаті в сучасній літературі став процес проти Джоан Роулінг, авторки серії книг про Гаррі Поттера. У 2009 році правонаступники покійного британського письменника Едріана Джейкобса (Adrian Jacobs) подали позов проти Роулінг та видавництва Bloomsbury, звинувативши її в тому, що четверта книга серії — «Гаррі Поттер і Кубок вогню» (2000) — значною мірою запозичує сюжетні елементи з дитячої книги Джейкобса «The Adventures of Willy the Wizard», написаної ще в 1987 році. Звинувачення стосувалися не дослівного копіювання, а так званого «структурного плагіату»: наявності чарівного турніру, складних завдань, подорожей магічними засобами, появи русалок та навіть сцени суду над магами. Хоча суд так і не визнав факт плагіату, справа стала предметом масштабних публічних дебатів і досі є прикладом того, як складно провести межу між натхненням і крадіжкою ідеї.

Ще одним показовим прикладом стала справа, пов'язана з Деном Брауном і його бестселером «Код да Вінчі» (2003). У 2006 році британські історики Майкл Бейджент і Річард Лі, автори книги «Святий Грааль і Свята Кров» (The Holy Blood and the Holy Grail, 1982), подали позов проти Дена Брауна, звинувачуючи його в незаконному використанні їхніх дослідницьких напрацювань для створення роману. У книзі істориків була висунута теорія, що Ісус Христос мав нащадків, які жили у Франції — саме цю ідею Браун розвинув у сюжеті. Попри численні збіги між книгами, суд відхилив позов, заявивши, що ідеї не підлягають захисту авторським правом. Але справа викликала гучний резонанс, оскільки поставила перед письменницькою спільнотою питання: чи має автор право використовувати альтернативні історичні теорії як основу для художньої фантазії?

У 2015 році літературна спільнота заговорила про можливий плагіат у творчості японського нобелівського лауреата Кадзуо Ішігуро. Його роман

«Never Let Me Go» (2005), в якому йдеться про клонованих дітей, що вирощуються задля донорства органів, викликав неоднозначну реакцію. Багато критиків і читачів звернули увагу на схожість із повістю Кадж Таніт «Love Is the Plan, the Plan Is Death» (1973), а також з романом «Geek Love» (1989) американської письменниці Кетрін Данн. Особливо помітною була схожість не лише сюжетна, а й тональність і атмосфера. Сам Ішігуро заперечив будь-яке знайомство з цими творами, а питання залишилося відкритим. Цей випадок став приводом до обговорення феномену «несвідомого плагіату», коли автор неусвідомлено відтворює прочитане раніше.

Цікавою є й історія Саманти Свігерт (Samantha Swigert), яка на платформі Amazon у 2018 році опублікувала серію «романтичних» новел, що виявилися зібраними фрагментами з книг інших авторів. Виявити плагіат допомогли користувачі Goodreads, які впізнали знайомі речення у новелах Свігерт. Після перевірки виявилось, що цілі абзаци були скопійовані з творів Колін Гувер, Тіффані Рейс і навіть Ніколаса Спаркса. Книги Свігерт були терміново зняті з продажу, а сама вона отримала довічну заборону публікацій на Amazon. Це один із найбільш відвертих прикладів сучасного копіювання в епоху цифрової літератури.

У контексті української літератури показовим є випадок навколо публікацій у деяких наукових і здобувач вищої освітиських журналах, коли під виглядом «творчих творів» подавались перекладені без згадки оригіналу уривки з творів Стівена Кінга або Рея Бредбері. Так, у 2010-х роках на конкурсі молодих літераторів один із фіналістів представив оповідання, що виявилось дослівним перекладом «The Veldt» Бредбері. Журі не одразу розпізнало копіювання, однак після публікації тексту в мережі виявилось, що це переклад без жодного авторського внеску. Випадок спричинив скандал і загострив дискусію про брак перевірки у літературних конкурсах.

Ще один цікавий випадок стосується польської письменниці Дороти Масловської, чия дебютна книга «Польській Біблії» (2002) набула шаленої популярності. Проте згодом критики помітили, що деякі її частини занадто схожі на тексти з журналів і газет того часу, зокрема фрагменти розмовної мови, діалогів. Формально плагіату не було виявлено, але питання стилістичного та культурного привласнення залишилось дискусійним. Масловська сама зазначала, що її творчість «інтертекстуальна», тобто заснована на цитуванні, що підняло нове питання — чи можна вважати стилістичну реконструкцію копіюванням?

Таким чином, навіть відомі автори, як Джоан Роулінг, Ден Браун, Кадзуо Ішігуро або представники сучасної електронної літератури, свідомо або несвідомо потрапляють у пастку плагіату. Усі ці випадки демонструють, що межа між впливом, натхненням і прямим копіюванням є тонкою й суб'єктивною. І що головне — в сучасному світі, де інформація надзвичайно доступна, питання літературної доброчесності набуває нової актуальності.

ТЕМА 5: АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ПЕРЕКЛАД ТА АДАПТАЦІЮ.

1. *Правовий статус перекладів та їхній захист.*
2. *Особливості правового регулювання адаптації творів.*
3. *Чи є переклад самостійним об'єктом авторського права?*
4. *Які права мають автори адаптованих творів?*
5. *Юридичні аспекти правового захисту адаптованих творів (адаптацій книг у фільми, театральні постановки).*

1. Правовий статус перекладів та їхній захист.

Переклади є важливою частиною культурного обміну між народами, оскільки вони дозволяють передавати іноземні твори мовами інших країн, сприяючи поширенню знань, мистецтва і наукових досягнень. У правовому контексті переклади розглядаються як похідні твори, і вони підлягають захисту авторським правом. Водночас, правовий статус перекладів має певні особливості, які необхідно ретельно вивчити.

Згідно з міжнародними угодами, такими як Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів (1886), яка є основою міжнародного авторського права, переклади розглядаються як самостійний об'єкт правового захисту. Тому, переклад є не просто репродукцією оригінального тексту, а новим творчим актом, що має свої унікальні риси, створені перекладачем. Власники авторських прав на оригінал твору мають право на контроль за використанням своїх творів, включаючи право на переклад. Якщо переклад вимагає значних змін у тексті або створює нові художні форми, то автор перекладу отримує права на свою адаптацію. Однак важливо відзначити, що право на переклад твору належить оригінальному автору або тому, хто має права на оригінал, і без їхнього дозволу створити переклад неможливо.

В Україні правовий статус перекладів регулюється Законом України "Про авторське право і суміжні права ". Згідно з цим законодавчим актом, переклад є одним із видів похідних творів, тому перекладач може отримати авторські права тільки на ту частину твору, яка є його особистим внеском. Однак для того, щоб здійснити переклад твору, необхідно отримати дозвіл від автора або від особи, яка має права на оригінал. Цей дозвіл є основою для того, щоб переклад не порушував авторських прав на оригінальний текст. Якщо перекладач використовує чужий твір без дозволу на його переклад, це є порушенням авторських прав, і автор оригіналу має право на захист своїх інтересів у судовому порядку.

Автори оригінальних творів мають право контролювати, які переклади будуть здійснюватися їхніми творами. Це включає право вибору мов для перекладу, а також право на адаптацію перекладу для конкретної аудиторії чи для певного формату (наприклад, для театральних вистав чи кіноекранізацій). Крім того, важливо розглянути питання, як захищаються права перекладачів. Згідно з міжнародними нормами, перекладач має право на захист своєї інтерпретації оригіналу і може вимагати відшкодування за

порушення своїх авторських прав, якщо переклад був використаний без його дозволу.

Захист прав перекладачів залежить від країни, в якій переклад здійснюється, оскільки законодавство щодо авторського права варіюється в залежності від національних норм. Однак загальним принципом є те, що перекладачі мають право на отримання винагороди за використання їхніх перекладів. Тому важливо, щоб будь-яке використання перекладених творів відповідало нормам авторського права, що гарантує перекладачеві його права на винагороду та захист від неправомірного використання перекладу.

2. Особливості правового регулювання адаптації творів

Адаптація творів — це процес їхнього перетворення з однієї форми в іншу, що дозволяє зробити оригінальний твір доступним для нових форм культурного вираження. Наприклад, літературний твір може бути адаптований для театральної постановки, фільму чи навіть музичного твору. Правовий статус адаптації залежить від того, як вона здійснюється і в яких рамках застосовуються авторські права.

Адаптація є похідним твором, і тому вона також підлягає авторському праву. Власники прав на оригінальний твір повинні надати дозвіл на переробку їхнього твору. Адаптація може бути різного типу: це може бути незначне редагування або ж значні зміни, що зберігають загальний зміст, але додають нові елементи творчості. Важливою особливістю є те, що адаптація не є простим механічним процесом, а вимагає значних творчих зусиль.

У правовому контексті адаптація відрізняється від перекладу тим, що вона не обмежується мовною зміною. Адаптація передбачає повну перебудову твору, що може включати в себе зміну сюжету, персонажів, атмосфери, і навіть медіуму (наприклад, від книги до фільму). У цьому випадку автор адаптованого твору також здобуває авторські права на свою версію твору, хоча ці права обмежені межами використання оригіналу.

Закони, що регулюють адаптацію творів, можуть варіюватися в залежності від країни. Проте в більшості випадків, адаптація вимагає дозволу від власника авторських прав на оригінальний твір. Зокрема, Бернська конвенція та Національні закони надають авторам права на контроль за адаптаціями їхніх творів, що включає право на отримання фінансової компенсації за використання твору в адаптованій формі. Якщо адаптація твору здійснена без належного дозволу, це може призвести до порушення авторських прав, і власник прав на оригінал має право вимагати відшкодування збитків або навіть призупинення подальшого використання адаптованої версії.

Таким чином, особливості правового регулювання адаптації включають необхідність отримання дозволу від авторів оригінальних творів, а також забезпечення захисту прав авторів адаптованих версій.

3. Чи є переклад самостійним об'єктом авторського права?

Переклад не є самостійним об'єктом авторського права в класичному розумінні цього терміну. Як уже було згадано, переклад є похідним твором, що базується на оригінальному творі. Це означає, що перекладач не отримує права на оригінальний зміст твору, а тільки на свою інтерпретацію цього змісту через мову перекладу.

Міжнародні угоди, такі як Бернська конвенція, вказують, що переклад є творчим актом, який заслуговує на правовий захист, однак цей захист є обмеженим, оскільки він поширюється лише на ту частину твору, яку створив перекладач. Тобто, хоча перекладач має право на захист свого внеску в процес створення тексту, він не має права на використання змісту оригінального твору без дозволу власника прав на цей твір.

Переклад є важливим елементом для створення міжнародного доступу до творів мистецтва та науки. Тому перекладачі мають право на винагороду за свою працю, а також можуть вимагати захисту своїх авторських прав у разі порушення. Однак варто зазначити, що права перекладача обмежуються

рамками використання оригінального тексту, і переклад може бути адаптований лише з дозволу автора оригіналу.

4. Які права мають автори адаптованих творів?

Адаптація творів є важливим аспектом авторського права, оскільки вона перетворює оригінальні твори в нові форми культурного вираження, наприклад, у вигляді фільмів, телевізійних постановок, музичних творів чи театральних вистав. Однак, важливо розуміти, що права на адаптовані твори мають як автори оригінальних творів, так і ті, хто створює адаптацію.

У правовому контексті адаптовані твори є новими самостійними об'єктами авторського права. Авторі адаптованих творів отримують права на власний творчий внесок, зокрема на результат своїх змін, редагувань та переробок. Проте важливо, щоб адаптація не порушувала прав оригінального автора. Власники прав на оригінальні твори повинні надати дозвіл на адаптацію, і лише за умови такого дозволу може бути створена нова версія.

Адаптація творів може включати в себе різні етапи творчості: від зміни сюжету до глибоких трансформацій формату чи інтерпретації оригіналу. Автор адаптованого твору може мати право на:

Моральні права — це права на визнання авторства та захист репутації. Автор адаптації має право, щоб його ім'я було зазначено, а також може протидіяти будь-яким змінам, які б негативно відображали його творчість або ставлення до оригінального твору.

Майнові права — це права на використання адаптованого твору, зокрема на публікацію, розповсюдження, трансляцію та інші форми використання адаптації. Власник прав на адаптований твір має право отримувати доходи від цього використання, включаючи доходи від екранізацій, театральних постановок або музичних адаптацій.

Право на зміни та модифікації — автор адаптованого твору має право вносити зміни в оригінал відповідно до своєї творчої концепції, але ці зміни не повинні порушувати авторських прав на оригінальний твір. Адаптовані

твори можуть зазнавати таких змін, як зміна персонажів, атмосфери або навіть сюжету для того, щоб краще відповідати новому формату чи аудиторії.

Зазначимо, що право на адаптацію твору належить автору оригіналу, і без дозволу власника авторських прав неможливо створювати адаптовані версії. Також важливо, щоб адаптація не порушувала моральні права автора оригіналу, зокрема, не змінювала основну ідею чи послання, яке має бути збережене у новому творі. Відповідно, автор адаптації має обов'язок не лише дотримуватися моральних норм, а й виконувати технічні вимоги, необхідні для збереження цілісності твору.

Таким чином, автори адаптованих творів мають право на свою версію твору, але завжди повинні отримувати дозвіл від власників прав на оригінал. Права на адаптацію є важливими для забезпечення творчого внеску, а також для захисту оригінальних ідей та концепцій.

Переклад є важливим етапом у процесі поширення літератури по всьому світу. Перекладачі виконують важливу роль у культурному обміні, дозволяючи читачам інших країн знайомитись з творами, що були написані іншими авторами. Однак, як і будь-яка творча діяльність, переклад є охоронюваним авторським правом.

Перекладачі мають авторські права на свою інтерпретацію оригінального твору. Це означає, що їхня праця з адаптації тексту під іншу мову є об'єктом авторського права, яке підлягає захисту. Однак, важливо відзначити, що перекладач має лише часткові права на використання оригінального твору, тому що всі основні права на твір належать його автору.

Наприклад, в Україні, перекладач може отримати майнові права на свій переклад, зокрема право на публікацію, розповсюдження та інші форми використання свого перекладу. При цьому, автори оригінальних творів мають право на контроль над використанням своїх творів, зокрема, вони

можуть визначати, хто буде здійснювати переклад їхнього твору, а також можуть відмовити у наданні дозволу на переклад.

Одним із важливих аспектів є те, що перекладач має право на свою інтерпретацію оригіналу, якщо ця інтерпретація є значущою для збереження духу оригіналу та відповідності культурному контексту. Наприклад, у випадку з перекладом класичних творів, як «Війна і мир» Льва Толстого, перекладачі часто стикалися з необхідністю адаптувати текст до мовних та культурних особливостей іншої країни. Водночас, перекладачі зобов'язані дотримуватися моральних прав авторів оригіналів, що включає в себе вимогу не змінювати суть твору, не спотворювати його.

З юридичної точки зору, перекладачі мають права на винагороду за свої твори, коли їхній переклад використовується, і можуть подавати позови в разі порушення їхніх авторських прав. Однак варто зазначити, що в контексті перекладів важливо уникати несанкціонованого використання текстів, що призводить до порушення авторських прав на оригінал.

5. Юридичні аспекти правового захисту адаптованих творів (адаптацій книг у фільми, театральні постановки)

Адаптація книг у фільми, театральні постановки, а також інші форми творчої інтерпретації є важливою частиною сучасної культурної індустрії. Вони дозволяють створювати нові версії відомих творів, які можуть приваблювати нові аудиторії та отримувати комерційний успіх. Однак процес адаптації також супроводжується юридичними питаннями, зокрема, щодо правового захисту адаптованих творів.

Одним із основних аспектів правового захисту адаптацій є те, що для того, щоб здійснити адаптацію (наприклад, перетворити книгу на фільм або театральну постановку), необхідно отримати дозвіл від власників прав на оригінальний твір. Якщо цього дозволу немає, то це є порушенням авторських прав. При цьому важливою є роль авторів оригінальних творів,

які мають право контролювати, чи буде їхній твір адаптовано для інших форм використання.

З точки зору авторського права, адаптація є створенням нового об'єкта, що є похідним від оригінального твору, і тому на адаптований твір виникають нові права. Адаптація, як правило, охороняється авторським правом, і автор адаптації має право на винагороду за використання його адаптованої версії. Наприклад, адаптація літературної книги в фільм чи п'єсу може принести нові доходи, які будуть поділені між автором оригіналу та автором адаптації.

Юридичний аспект також включає захист від несанкціонованого використання адаптованих творів. У разі порушення прав авторів адаптованих творів (наприклад, якщо фільм або постановка використовуються без відповідного дозволу), автори мають право вимагати відшкодування збитків або подання позову на захист своїх прав. У контексті міжнародного права, наприклад, Бернська конвенція дозволяє авторам та правовласникам вимагати захисту своїх прав на адаптовані твори, що робить процес адаптації більш регульованим і захищеним у глобальному контексті.

Таким чином, юридичний захист адаптованих творів включає в себе як право на отримання дозволу на адаптацію від власника прав на оригінал, так і право на фінансову винагороду за використання адаптованого твору.

ТЕМА 6: ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТВОРІВ ЛІТЕРАТУРИ ТА МИСТЕЦТВА.

1. *Види ліцензій для літературних творів.*
2. *Особливості ліцензування в цифрову епоху (електронні книги, аудіокниги).*

1. Види ліцензій для літературних творів

Ліцензування літературних творів є важливим етапом у правовому регулюванні використання авторських прав. Ліцензія є правовою угодою, що дає дозвіл іншій особі використовувати твір на визначених умовах. Види

ліцензій визначаються в залежності від прав, що надаються автором, та обмежень, які можуть бути накладені на використання твору.

1.1. Види ліцензій за характером прав

Основною характеристикою ліцензій є те, які саме права на твір надаються ліцензіатом. Ліцензії можуть бути:

- Виключними. Власник авторських прав передає ліцензіату виключне право на використання твору. Це означає, що автор не має права передавати ті ж самі права іншим особам, і ліцензіат має повний контроль над використанням твору протягом терміну дії ліцензії. Виключна ліцензія зазвичай надається на більш тривалий період і часто супроводжується більш високими гонорарами. У разі порушення умов ліцензії автор може втратити право розпоряджатися твором у інших сферах.

- Невиключними. Цей тип ліцензії надає ліцензіату право використовувати твір, але автор може передавати права іншому ліцензіату або користуватися твором самостійно. Невиключні ліцензії часто застосовуються для менш важливих проектів або коли автор хоче зберегти за собою право контролювати використання свого твору в інших сферах. Це може бути зручним для авторів, які хочуть розширити використання своїх творів на різних платформах чи ринках.

- Ліцензія без права передачі. У цьому випадку ліцензіат не може передавати свої права іншим особам. Ліцензія обмежує можливості для подальшого використання і розповсюдження твору.

1.2. Види ліцензій за територією застосування

- Територіальні ліцензії. Ліцензія може бути обмежена певною територією, на якій ліцензіат має право використовувати твір. Це є особливо важливим для міжнародних угод, коли автор хоче надати право на публікацію чи розповсюдження твору лише на певних ринках, зокрема в окремих країнах чи регіонах. Наприклад, автор може укласти ліцензійну угоду тільки на використання твору в Європі або в Азії.

- Глобальні ліцензії. Ліцензія може поширюватися на весь світ, без обмежень за територією. Це дозволяє ліцензіату використовувати твір на будь-якому ринку або в будь-якій країні.

1.3. Види ліцензій за терміном дії

- Тимчасові ліцензії. Термін дії ліцензії обмежений певним періодом часу. Це може бути кілька місяців, років або навіть десятиліть, залежно від угоди між автором та ліцензіатом. Такі ліцензії часто використовуються, коли автор хоче, щоб твір був доступний для конкретного використання в межах певного часу, наприклад, для випуску аудіокниги чи спеціального перевидання.

- Безстрокові ліцензії. Це ліцензії, які надаються на необмежений термін. Ліцензіат може використовувати твір без обмежень за часом, хоча й можуть бути інші умови, що регулюють використання твору.

1.4. Ліцензії на певні види використання твору

- Ліцензії на публікацію. Ці ліцензії дають дозвіл на публікацію літературного твору. Вони можуть бути як одноразовими (наприклад, для конкретного видання), так і надають право на публікацію твору на різних платформах (книги, електронні версії тощо).

- Ліцензії на адаптацію. Адаптація твору може включати створення аудіокниг, театральних постановок, екранізацій або навіть музичних адаптацій. Автор може надати ліцензію на адаптацію твору, визначивши умови та межі таких змін. Адаптація може включати як незначні, так і суттєві зміни оригіналу твору.

- Ліцензії на переклад. Переклад є важливим видом адаптації, і автор може надати ліцензію для перекладу свого твору на іншу мову. Такі ліцензії часто обмежують права перекладача лише однією мовою чи кількома мовами.

- Ліцензії на розповсюдження. Це ліцензії, які дають дозвіл на розповсюдження твору серед широкої аудиторії через різні канали — книжкові магазини, інтернет, бібліотеки та інші платформи.

1.5. Ліцензії Creative Commons

Одним із новітніх і найпопулярніших видів ліцензій є ліцензії Creative Commons. Вони надають авторам прості й зрозумілі умови для публікації та використання їхніх творів. Відмінністю цих ліцензій є те, що вони дозволяють авторам вибирати рівень доступу до своїх творів, дозволяючи використовувати їх без обмежень або з певними умовами (наприклад, згадування автора, комерційне або некомерційне використання).

2. Особливості ліцензування в цифрову епоху (електронні книги, аудіокниги, стрімінгові сервіси та інші цифрові медіа)

Цифровізація змінила підхід до авторських прав і ліцензування творів, що зробило доступ до літератури, музики, фільмів та інших видів медіа значно зручнішим, але водночас ускладнило питання захисту інтелектуальної власності. Ліцензування в цифрову епоху охоплює значно більше, ніж лише електронні книги та аудіокниги. Цей процес стосується всієї сфери медіа, від текстових творів до музики та відео, і вимагає розуміння багатьох нюансів, що виникають із використанням новітніх технологій.

Ліцензування електронних книг

Електронні книги — це один з найбільш помітних продуктів цифрової епохи. Вони дозволяють читачам отримати доступ до творів миттєво через інтернет і не потребують фізичних копій. Однак ліцензування електронних книг має свої особливості через технічні можливості їх розповсюдження та можливість копіювання.

Одна з основних проблем — це захист від піратства. Видавці та автори використовують різні методи для захисту своїх прав. Один з найпоширеніших підходів — використання DRM (Digital Rights Management), що дозволяє обмежувати можливість копіювання та поширення

електронної книги. Наприклад, такі платформи, як Kindle, використовують технології DRM для обмеження копіювання та передачі книг, а також встановлення географічних обмежень на доступ до контенту.

Але DRM має й свої недоліки. Важливою проблемою є те, що DRM може створювати значні незручності для кінцевих користувачів, адже вимагає обов'язкової прив'язки до конкретного пристрою чи додатка, що обмежує можливості для читачів. Для деяких користувачів ці обмеження стають суттєвою перешкодою, що змушує авторів та видавців шукати альтернативи, зокрема відмовлятися від DRM.

Іншою моделлю є ліцензування без DRM, коли книги надаються читачам без обмежень на копіювання. В цьому випадку користувачі можуть читати свої книги на будь-яких пристроях і навіть передавати їх іншим користувачам. Хоча цей підхід не захищає від піратства так, як DRM, він дозволяє уникнути багатьох проблем із користувацьким досвідом.

Ліцензування аудіокниг

Аудіокниги стали не менш популярними, ніж електронні книги. Вони дозволяють користувачам отримати доступ до літератури під час виконання повсякденних справ, таких як водіння автомобіля або тренування в спортзалі. Ліцензування аудіокниг подібне до ліцензування електронних книг, але є деякі відмінності, пов'язані зі специфікою формату.

Для аудіокниг також широко застосовується DRM. Наприклад, Audible, одна з найбільших платформ для аудіокниг, використовує DRM для обмеження кількості пристроїв, на яких можна прослуховувати аудіокнигу, а також для обмеження доступу до контенту в межах географічних зон. Аудіокниги також можуть бути доступні за моделлю підписки, де користувачі платять місячну плату за доступ до бібліотеки контенту. Ця модель ліцензування створює більшу доступність для користувачів і дозволяє аудиторії швидше знайомитися з новими творами.

Однак є і альтернативи DRM, як і у випадку з електронними книгами. Іноді автори чи видавці обирають модель без DRM, щоб зменшити технічні бар'єри для кінцевих користувачів, хоча це може підвищити ризик піратства.

Ліцензування в стрімінгових сервісах

Ліцензування контенту, який поширюється через стрімінгові сервіси, має власну специфіку, оскільки мова йде не лише про продаж або передачу файлів, а й про надання доступу до потокових сервісів, таких як Netflix, Spotify, Apple Music, YouTube і інші. Всі ці сервіси використовують модель ліцензування, що дозволяє користувачам отримувати доступ до контенту без необхідності володіти фізичними копіями або завантажувати файли на свої пристрої.

Ліцензії для таких платформ зазвичай включають різні рівні доступу до контенту, які можуть варіюватися в залежності від країни або регіону. Для фільмів і серіалів ліцензії часто мають обмежений термін дії, після якого права на трансляцію можуть бути передані іншій платформі або компанії. Це типова практика для великих кіностудій і сервісів, які постійно укладають нові угоди для розповсюдження своїх продуктів.

Для музичних сервісів, таких як Spotify, ліцензії часто базуються на моделі «платити за доступ». Музичні твори також ліцензуються через договори з лейблами та компаніями, що володіють правами на музику. Це забезпечує авторам і виконавцям певний відсоток від прибутку, отриманого від прослуховування їх музики.

Ліцензування відео та інтерактивного контенту

Зі зростанням популярності відео-контенту в інтернеті питання ліцензування стає ще важливішим. Відео, що публікується на таких платформах, як YouTube, Twitch або Vimeo, також підлягає авторському праву. Кожен відео-контент, який завантажуються на ці платформи, повинен бути ліцензований за допомогою відповідних прав. Водночас платформи, на яких публікуються відео, можуть надавати користувачам ліцензію на

перегляд або використання контенту, але не завжди це дає їм право на подальше розповсюдження або комерціалізацію.

Крім того, сьогодні популярними є інтерактивні форми контенту, такі як відеоігри або інтерактивні книги, де користувачі можуть взаємодіяти з контентом. Ліцензування таких об'єктів часто має складну структуру і включає в себе права на програмне забезпечення, графіку, музику та інші елементи. У випадку з відеоіграми, наприклад, автори можуть застосовувати різні моделі ліцензування для різних компонентів гри (наприклад, ліцензії на використання ігор у комерційних цілях або ліцензії на доступ до певних доповнень).

ТЕМА 7: МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ВЛАСНОСТІ.

1. *Основні міжнародні угоди з охорони прав авторів літературних творів. Які основні положення Бернської конвенції стосуються захисту літературних творів?*

2. *Особливості правового захисту іноземних літературних творів в Україні. Як захищаються права іноземних авторів в Україні?*

1. Основні міжнародні угоди з охорони прав авторів літературних творів

Охорона авторських прав у сучасному світі є однією з ключових складових правової системи захисту інтелектуальної власності. У глобалізованому інформаційному просторі, де літературні твори можуть бути створені в одній країні, опубліковані в іншій, а використовувані — у третій, постає нагальна потреба в уніфікованому міжнародному механізмі їх захисту. Саме з цією метою було створено низку міжнародних угод, які закладають правові підвалини для охорони авторських прав на транснаціональному рівні. Серед них найважливішими є Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Всесвітня конвенція про авторське право, Угода ТРІПС, а

також Договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

Провідне місце у системі міжнародного авторського права посідає Бернська конвенція. Вперше прийнята в 1886 році у Берні, вона стала основою сучасного міжнародного правового регулювання охорони авторських прав. Її основною метою є надання авторам літературних та художніх творів можливості ефективно захищати свої твори за кордоном. Усі країни, які приєдналися до цієї конвенції (а їх нині понад 180), зобов'язуються надавати іноземним авторам такий самий захист, як і авторам-націоналам. Унікальною рисою конвенції є те, що вона не вимагає від авторів виконання формальних дій (наприклад, реєстрації твору) для набуття правової охорони — права виникають автоматично з моменту створення твору. Також встановлюється принцип мінімального рівня охорони, що передбачає охорону особистих (моральних) і майнових прав автора протягом щонайменше 50 років після його смерті, хоча країни можуть передбачати й триваліший термін охорони.

Другим за значенням міжнародним актом є Всесвітня конвенція про авторське право, прийнята під егідою ЮНЕСКО у 1952 році. Її створення було зумовлене необхідністю узгодження різних підходів до охорони авторських прав, зокрема, між країнами з романо-германською правовою системою (які підтримували принцип автоматичного захисту без формальностей) і країнами загального права, де домінувала система реєстрації. Всесвітня конвенція запровадила інститут обов'язкової реєстрації або розміщення символу охорони (©) на творі для підтвердження наявності прав. Сьогодні її значення дещо зменшилося через майже повсюдне прийняття норм Бернської конвенції, однак вона досі застосовується в окремих випадках, зокрема у відносинах зі США.

Важливою сучасною угодою є Угода ТРІПС (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), що була прийнята у межах Світової організації торгівлі у 1994 році. Вона зобов'язує всі країни-члени СОТ дотримуватися

положень Бернської конвенції (крім захисту моральних прав), а також встановлює механізми правозастосування, включаючи судовий і митний контроль. Угода ТРІПС стала першим міжнародним договором, що містить зобов'язання щодо забезпечення ефективного захисту авторських прав через правову систему кожної країни-учасниці.

Не менш важливими є й договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності — Договір ВОІВ про авторське право (1996) та Договір ВОІВ про виконання і фонограми (1996). Ці договори були спрямовані на адаптацію міжнародної системи охорони авторського права до реалій цифрової епохи. Вони регулюють питання захисту творів в інтернеті, цифрового копіювання, надають авторам нові права, як-от право на надання твору в онлайн-доступ. Важливо, що договір ВОІВ про авторське право поширює дію охорони не лише на класичні літературні твори, а й на комп'ютерні програми та бази даних.

Окрім згаданих договорів, існує низка двосторонніх і регіональних угод, які також регламентують питання охорони прав авторів. Наприклад, правова система Європейського Союзу у сфері авторського права сформована на основі багатьох директив, які є обов'язковими для країн-членів ЄС. Аналогічно, країни СНД мають власні багатосторонні угоди в рамках Міждержавної ради з авторського права та суміжних прав.

Україна, як держава, що активно інтегрується у європейський та світовий правовий простір, приєдналася до більшості вказаних міжнародних угод. Вітчизняне законодавство гармонізується з нормами Бернської конвенції, Угоди ТРІПС та договорів ВОІВ, що дозволяє авторам — як національним, так і іноземним — ефективно реалізовувати свої права в межах України.

Отже, міжнародні угоди з охорони прав авторів літературних творів становлять багаторівневу систему, яка забезпечує взаємне визнання і повагу до авторських прав у глобальному масштабі. Їхня роль у формуванні

міжнародного авторського права є вирішальною, адже вони встановлюють не лише правові стандарти, а й механізми реалізації цих прав, що особливо важливо у часи цифрової трансформації культури та мистецтва.

Детальна інформація про кожен з міжнародних договорів з охорони авторського права:

1. Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ)

Дата прийняття: 1967 р.

Конвенція, що засновує ВОІВ, створила Всесвітню організацію інтелектуальної власності. ВОІВ є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, яка займається питаннями охорони прав інтелектуальної власності, зокрема авторських прав, патентів, товарних знаків, промислових зразків та інших. Метою організації є стимулювання інновацій і захист прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні.

2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів

Дата прийняття: 1886 р.

Бернська конвенція є основним міжнародним договором, що забезпечує охорону авторських прав на літературні та художні твори. Вона запроваджує принцип автоматичного надання авторських прав без необхідності реєстрації та визначає мінімальний строк охорони авторських прав (не менше 50 років після смерті автора). Конвенція також передбачає принцип національного режиму, що означає, що твори отримують однаковий захист в усіх країнах-учасниках.

3. Всесвітня конвенція про авторське право

Дата прийняття: 1952 р.

Цей договір доповнює положення Бернської конвенції, проте має деякі відмінності. Вона спрямована на надання міжнародної охорони авторських прав на літературні твори, зокрема для країн, які не є учасниками Бернської конвенції. Всесвітня конвенція дозволяє іноземним авторам отримати захист

у тих країнах, де раніше не було передбачено відповідного законодавства.

4. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення

Дата прийняття: 1961 р.

Цей договір спрямований на охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, зокрема захищає їх від незаконного використання їхніх виконань, записів та мовлення. Римська конвенція встановлює мінімальні стандарти для забезпечення прав цих категорій осіб та дозволяє їм отримувати компенсацію за використання їхніх виступів.

5. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм

Дата прийняття: 1971 р.

Ця конвенція захищає інтереси виробників фонограм, забороняючи незаконне відтворення їхніх записів без дозволу. Вона покликає забезпечити права правовласників фонограм, таких як музичні альбоми чи інші звукові записи, від порушень, що можуть статися через їхнє несанкціоноване відтворення чи розповсюдження.

6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС)

Дата прийняття: 1994 р.

ТРІПС є важливою частиною угод Світової організації торгівлі (СОТ). Вона визначає мінімальні стандарти для захисту прав інтелектуальної власності в межах міжнародної торгівлі, включаючи авторські права, товарні знаки, патенти, а також генетичні ресурси та традиційні знання. Угода ТРІПС має на меті забезпечити збалансований захист прав інтелектуальної власності, що сприятиме міжнародній торгівлі та інноваціям.

7. Договір ВОІВ про авторське право

Дата прийняття: 1996 р.

Цей договір надає додатковий захист авторським правам у цифрову

епоху. Він охоплює питання захисту авторських прав на цифрові твори та надає правовласникам додаткові інструменти для боротьби з порушеннями в інтернеті. Договір встановлює норми щодо технологічних заходів захисту та цифрових прав.

8. Договір ВОІВ про виконання і фонограми

Дата прийняття: 1996 р.

Цей договір доповнює попередній щодо прав виконавців і виробників фонограм. Він створює правову основу для захисту прав виконавців та виробників записів на цифрову музику і аудіовізуальні твори, а також дає їм можливість отримувати компенсацію за несанкціоноване використання їхніх виконань і фонограм.

9. Паризька конвенція про охорону промислової власності

Дата прийняття: 1883 р.

Паризька конвенція є одним із найстаріших міжнародних договорів, що забезпечує охорону промислової власності, зокрема патентів, товарних знаків, промислових зразків і географічних зазначень. Вона встановлює принципи, такі як національний режим, пріоритет у поданні заявок на патенти та товарні знаки та інші важливі правила.

10. Договір ВОІВ про патентне право

Дата прийняття: 1970 р.

Цей договір був створений для встановлення міжнародних стандартів охорони патентів та спрощення процесу подачі заявок на патенти між країнами. Договір сприяє гармонізації патентного законодавства та спрощенню процедур міжнародної патентної реєстрації.

11. Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ)

Дата прийняття: 1970 р.

Договір РСТ дозволяє заявникам подавати єдину міжнародну патентну заявку для більшості країн. Це спрощує процес отримання патентів у кількох країнах одночасно, забезпечуючи автору більш широке покриття

інтелектуальної власності.

12. Будапештський Договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури

Дата прийняття: 1977 р.

Цей договір дозволяє патентним заявникам, що працюють з біологічними матеріалами, депонувати ці матеріали в міжнародних колекціях для подальшого використання в патентних процедурах. Це полегшує процес патентування в різних країнах.

13. Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків

Дата прийняття: 1925 р.

Ця угода надає можливість реєструвати промислові зразки на міжнародному рівні через централізовану систему. Це полегшує охорону прав на дизайн і форму продуктів, що використовуються у виробництві.

14. Міжнародна конвенція про охорону нових сортів рослин

Дата прийняття: 1961 р.

Ця конвенція спрямована на охорону прав на нові сорти рослин, що є результатом селекційної діяльності. Вона забезпечує патентний захист для нових сортів рослин, щоб стимулювати інновації у сільському господарстві.

15. Договір ВОІВ про закони щодо товарних знаків

Дата прийняття: 1994 р.

Договір встановлює міжнародні правила щодо охорони товарних знаків, включаючи їх реєстрацію і використання. Він визначає, як країни повинні забезпечувати правовий захист товарних знаків і уникати порушень.

16. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків

Дата прийняття: 1891 р.

Мадридська угода дозволяє подачу однієї заявки для реєстрації товарного знака в кількох країнах. Це спрощує процес реєстрації товарних знаків на міжнародному рівні.

17. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків

Дата прийняття: 1989 р.

Протокол до Мадридської угоди розширює механізм міжнародної реєстрації товарних знаків, дозволяючи країнам, які не є учасниками Мадридської угоди, приєднуватися до системи міжнародної реєстрації.

18. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків

Дата прийняття: 1957 р.

Ніццька угода визначає міжнародну класифікацію товарів і послуг, що використовується для реєстрації товарних знаків. Це допомагає спростити процес подачі заявок і реєстрації знаків в різних країнах.

19. Віденська угода про міжнародну класифікацію образотворчих елементів знаків

Дата прийняття: 1973 р.

Віденська угода встановлює класифікацію для образотворчих елементів товарних знаків, таких як логотипи, малюнки та символи. Це полегшує процес реєстрації товарних знаків на міжнародному рівні.

20. Сінгапурський договір про право на торговельні марки

Дата прийняття: 2006 р.

Сінгапурський договір зосереджений на спрощенні процедур реєстрації торгових марок, зокрема шляхом зменшення кількості формальностей і документації, що потрібні для подачі заявок.

21. Лісабонська угода про міжнародну реєстрацію назв місць походження

Дата прийняття: 1958 р.

Лісабонська угода охороняє географічні зазначення і назви місць походження товарів. Це дозволяє країнам-учасникам захищати продукцію, що має специфічні характеристики через географічне розташування. Угода дає можливість захистити традиційні продукти, які походять з певних місць або регіонів.

22. Найробський договір про правову охорону Олімпійського символу

Дата прийняття: 1981 р.

Цей договір забезпечує правовий захист Олімпійського символу (Олімпійські кільця), а також інших Олімпійських емблем, від несанкціонованого використання. Договір спрямований на запобігання використанню цих символів в комерційних цілях без дозволу Міжнародного олімпійського комітету.

2. Особливості правового захисту іноземних літературних творів в Україні

У сучасному світі, де авторські твори перетинають кордони завдяки цифровим технологіям, виникає необхідність забезпечити належний правовий захист не лише національним, але й іноземним авторам. Україна, будучи учасницею багатьох міжнародних договорів і прагнучи гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, створила правову базу, яка забезпечує захист іноземних літературних творів на своїй території. Проте для повного розуміння цієї теми необхідно звернути увагу на законодавчі джерела, практичні аспекти застосування норм авторського права, а також на специфіку імплементації міжнародних стандартів у національну правову систему.

Згідно з чинним законодавством України, охорона авторського права поширюється не тільки на твори громадян України, але й на твори іноземних авторів. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Він прямо визначає, що іноземні літературні твори охороняються в Україні на підставі міжнародних договорів, учасницею яких є Україна, а також на основі принципу взаємності. Тобто, якщо твори українських авторів охороняються в певній державі, то і твори громадян цієї держави мають охоронятися в Україні.

Найбільш вагомими міжнародно-правовими актами, що визначають статус іноземних творів на території України, є Бернська конвенція, Угода

ТРИПС, Договір ВОІВ про авторське право, а також двосторонні угоди про співпрацю в сфері охорони інтелектуальної власності. Зокрема, Бернська конвенція, до якої Україна приєдналася ще у 1995 році, встановлює, що охорона іноземних творів здійснюється без будь-яких формальностей, автоматично, тобто з моменту створення. Законодавство України відповідно враховує цю норму — не потребується реєстрація чи депонування твору, щоб його визнали об'єктом авторського права.

Утім, щоб іноземний літературний твір мав охорону в Україні, мають бути дотримані певні умови. По-перше, автор або правовласник має бути громадянином держави-учасниці відповідного міжнародного договору. По-друге, сам твір повинен відповідати ознакам охороноздатності — бути оригінальним, вираженням у будь-якій об'єктивній формі (письмовій, електронній, звуковій тощо) та не бути створеним у процесі службових обов'язків без передання прав. По-третє, строк охорони повинен бути чинним як у країні походження, так і в Україні. Якщо, наприклад, у країні автора охорона вже завершена, в Україні вона також не буде надаватися.

Іноземні літературні твори охороняються так само, як і твори українських авторів: автору надаються особисті немайнові права (право авторства, право на недоторканність твору, право на розголошення) та майнові права (право на використання твору в будь-якій формі, дозвіл або заборона на використання, отримання винагороди тощо). Зокрема, іноземні автори мають право дозволяти або забороняти переклад їхніх творів, публікацію, інсценізацію, екранізацію, публічне виконання або поширення в цифровій формі.

У разі порушення прав іноземного автора на території України — наприклад, у випадку публікації перекладу твору без згоди, використання без вказівки авторства, розміщення твору в інтернеті без ліцензії — іноземний правовласник має можливість захистити свої права в судовому порядку. Закон надає йому право подати позов до суду, вимагати відшкодування

шкоди, вилучення контрафактної продукції, компенсації за моральну шкоду, а також застосування інших заходів захисту, таких як припинення незаконного використання або блокування доступу до вебресурсів.

Важливо зазначити, що в Україні функціонує державна система реєстрації авторських прав, яка не є обов'язковою, але може використовуватися для спрощення доказування у випадку судового спору. Іноземні автори також можуть скористатися цією системою, подавши відповідну заявку до Українського національного офісу інтелектуальної власності. Цей крок є додатковим гарантом фіксації прав на твір, що може бути особливо актуальним у випадках перекладу або адаптації твору в Україні.

Окрему увагу варто приділити питанням перекладу літературних творів іноземних авторів. Українське законодавство вимагає, аби будь-який переклад твору здійснювався з дозволу правовласника. Виключенням є лише твори, які перебувають у публічному надбанні. Сам переклад вважається новим твором, автор якого має права на переклад, але лише за умови наявності дозволу на використання оригіналу. Таким чином, захист іноземних творів в Україні забезпечує не тільки збереження прав оригінального автора, а й правову рівновагу між ним та перекладачем.

Україна активно співпрацює з міжнародними інституціями, такими як ВОІВ, ЄС, ЮНЕСКО, а також з іноземними правовласниками та видавництвами. Проте на практиці ще залишаються певні труднощі, пов'язані з дотриманням прав іноземних авторів, особливо в цифровому просторі. Піратські онлайн-бібліотеки, несанкціоновані копії творів у соціальних мережах, самвидав-формати — все це створює виклики для ефективного правозастосування.

Підсумовуючи, можна зазначити, що Україна має нормативно сформовану систему охорони прав іноземних літературних творів, яка базується на міжнародних стандартах і угодах. Водночас існує потреба у

посиленні правозастосування, зокрема у цифровій сфері, популяризації правової культури серед видавців і перекладачів, а також удосконаленні судової практики щодо захисту прав іноземних авторів. Лише за умови балансу між законодавчими приписами та їх реальним втіленням можна забезпечити ефективний захист культурної спадщини світу на території нашої держави.

ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ:

1. Авторка опублікувала поетичну збірку. Згодом в іншій книзі було виявлено декілька її віршів без зазначення авторства. Оцініть ситуацію з точки зору порушення авторських прав.
2. Здобувач вищої освіти переклав роман англійського письменника, що вже є у вільному доступі. Чи виникає у здобувач вищої освіти авторське право на переклад? Обґрунтуйте.
3. Літературний твір викладача використано в рекламі освітньої платформи без його дозволу. Визначте, які права порушено і як захистити інтереси автора.
4. У шкільному підручнику використано уривок з літературного твору без посилання на автора. Чи є це порушенням авторського права?
5. Відомий блогер використав уривок з художнього перекладу у відео. Проаналізуйте, чи має перекладач право вимагати компенсації.
6. У колективному художньому проєкті філолог написав тексти, але його не вказали як співавтора. Розробіть правову позицію для захисту його прав.
7. У науковій статті виявлено дослівне копіювання з дипломної роботи здобувач вищої освіти без згоди останнього. Які дії може вжити здобувач вищої освіти?
8. Філолог написав сценарій для театру, який було значно змінено без його згоди. Чи порушено право на недоторканність твору?
9. Викладач виклав у вільний доступ підручник власного авторства. Згодом сторонній сайт почав його продавати. Оцініть ситуацію.
10. Філолог склав збірку прислів'їв і видав як авторську працю. Визначте, чи може така збірка вважатися об'єктом авторського права.
11. Здобувач вищої освіти створив авторський текст у співавторстві з викладачем, але при публікації був вказаний лише викладач. Розробіть алгоритм дій.

12. Використання літературного твору у шкільній постановці без дозволу автора. Чи є це порушенням? У яких випадках допускається безоплатне використання творів?
13. Автор уклав договір про публікацію твору, але видавництво не дотрималося термінів публікації. Які права має автор у цій ситуації?
14. Редактор вніс значні правки у текст автора без погодження. Оцініть правомірність дій редактора.
15. Філолог, працюючи в університеті, створив електронний курс. Чи належить йому авторське право на цей курс, чи роботодавцю?
16. Фрагменти літературного твору були використані в генеративному ШІ без дозволу автора. Оцініть можливість захисту прав автора.
17. Викладач розмістив у відкритому доступі методичні матеріали. Здобувач вищої освіти почали публікувати їх на сторонніх сайтах. Які права порушено?
18. Перекладач звернувся до видавництва з вимогою визнати його як автора перекладу, оскільки переклад опубліковано без імені. Оцініть ситуацію.
19. Автор пісень вимагає визнати його співавтором літературного тексту, який частково був використаний у тексті пісні. Як вирішити спір?
20. Бібліотека оцифрувала архів літературних творів і відкрила доступ онлайн. Які правові ризики можуть виникнути?
21. Здобувач вищої освіти використав текст з літературного джерела у рефераті без належного посилання. Чи вважається це плагіатом або порушенням авторського права?
22. Філолог провів стилістичний аналіз двох текстів для встановлення фактів плагіату. Опишіть методику такої експертизи.
23. Редактор використав чужу передмову без дозволу автора. Чи є ця дія правомірною?

24. Автор хоче передати виключні майнові права на роман видавництву.
Які пункти обов'язково мають бути у договорі?
25. Письменник виявив піратське видання своєї книги на іноземному сайті.
Як йому діяти для захисту своїх прав?
26. Випускник опублікував збірку творів, що містить уривки з перекладів, які не були погоджені з оригінальними авторами. Чи є це порушенням?
27. В університеті створили підручник спільними зусиллями кафедри. Як правильно визначити авторські права?
28. Авторське агентство вимагає підтвердження прав на твір. Які документи може надати автор?
29. Здобувач вищої освіти оскаржує оцінку, оскільки вважає, що його роботу неправомерно порівняли з чужим твором як зразком. Як філолог може допомогти в суді як експерт?
30. Філолог подав позов проти видавництва, яке опублікувало його матеріали без договору. Складіть позовну заяву або її структуру.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

1. Що таке авторське право і яка його мета?
2. У чому полягає актуальність авторського права для філологів?
3. Які основні джерела регулюють авторське право в Україні?
4. Які міжнародні угоди регулюють авторське право?
5. Яке місце посідає філологія в системі авторсько-правових відносин?
6. Як філологічна експертиза сприяє розкриттю порушень авторських прав?
7. Які ознаки відрізняють авторське право від суміжних прав?
8. Чим авторське право відрізняється від патентного?
9. У чому полягає різниця між плагіатом та порушенням авторського права?
10. Як інтелектуальна власність пов'язана з творчою діяльністю філолога?
11. Що вважається об'єктом авторського права?
12. Які види творів підлягають авторсько-правовому захисту?
13. Чи підлягають охороні переклади? Обґрунтуйте.
14. Які лінгвістичні характеристики має літературний твір як об'єкт авторського права?
15. Чим відрізняється твір від ідеї у контексті авторського права?
16. Що не є об'єктом авторського права?
17. Як визначити оригінальність твору?
18. Які критерії креативності застосовуються в оцінці літературного твору?
19. Яка роль філолога у встановленні факту плагіату?
20. У чому полягає значення жанрової та стильової належності твору для його охорони?
21. Хто є суб'єктом авторського права?
22. Чи може юридична особа бути суб'єктом авторського права?
23. Які права має співавтор?
24. Як визначається автор перекладу в юридичному контексті?
25. Чим відрізняється автор твору від замовника?
26. Яке значення має авторський внесок у колективному творі?

27. У чому полягає роль філолога як експерта у спорах про авторство?
28. Як встановлюється факт авторства у разі відсутності прямих доказів?
29. Які наслідки можуть настати для особи, що незаконно привласнила авторство?
30. У яких випадках філолог виступає як правовий посередник у сфері авторського права?
31. Що таке немайнові права автора?
32. Які майнові права належать автору літературного твору?
33. Які права має перекладач як автор похідного твору?
34. Що таке право на недоторканність твору?
35. Як довго діє авторське право?
36. Що таке право на ім'я та як воно реалізується у літературі?
37. Як відбувається передача майнових прав третім особам?
38. Яке значення має згадка про авторство при публікації твору?
39. У яких випадках можлива відмова від авторських прав?
40. Як відбувається спадкування авторських прав?
41. Які договори найчастіше укладаються у сфері авторського права?
42. Що таке авторський договір замовлення?
43. Які обов'язкові умови має містити договір про передачу авторських прав?
44. У чому полягає специфіка договорів щодо перекладів?
45. Як регулюється публікація твору в літературних журналах?
46. Які наслідки має порушення умов авторського договору?
47. Чим відрізняється передача прав від надання ліцензії?
48. У яких випадках договір може бути визнано недійсним?
49. Як філолог може виступати як консультант при укладенні авторських угод?
50. Що таке виняткова ліцензія і як вона впливає на використання твору?
51. Які способи захисту авторського права передбачені законодавством?
52. Як філолог може виявити факт порушення авторських прав?
53. Які докази потрібні для захисту прав на літературний твір?

54. Що таке компенсація за порушення авторського права?
55. Які органи уповноважені розглядати спори про авторське право?
56. Які можливі способи досудового врегулювання авторських спорів?
57. Які є приклади адміністративної відповідальності за порушення авторського права?
58. Як філолог може співпрацювати з юристом у справах про плагіат?
59. Яку роль відіграє медіація у врегулюванні авторських спорів?
60. Які типові помилки допускають автори при захисті своїх прав?
61. Які види судових спорів виникають у сфері авторського права?
62. Як оцінюється доказова база у справах про порушення авторського права?
63. Які справи можуть слугувати прецедентом для філологів?
64. У чому полягає роль філолога-експерта у судовому процесі?
65. Як проходить лінгвістична експертиза у справах про авторське право?
66. Як аналіз стилістики твору допомагає встановити авторство?
67. Які методи використовуються у судовій практиці для виявлення плагіату?
68. Які завдання стоять перед експертом-філологом у кримінальному процесі щодо авторських прав?
69. Чим відрізняється судовий підхід до охорони оригінального твору та похідного?
70. Які реальні кейси судової практики авторського права варто знати філологу?

БІБЛІОГРАФІЯ

1. **Конституція України:** прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. : станом на 2 груд. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
2. **Цивільний кодекс України** від 16.01.2003 р. : станом на 15 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
3. **Про авторське право і суміжні права** станом на 15 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 05.05.2025).
4. **Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану** : Закон України від 01.04.2022 № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
5. **Про інформацію** : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII : станом на 3 лист. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
6. **Про культуру** : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI : станом на 19 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
7. **Про наукову і науково-технічну діяльність** : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII : станом на 6 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
8. **Про професійних творчих працівників та творчі спілки** : Закон України від 7 жовтня 1997 р. № 554/97-ВР : станом на 2 жовт. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

9. **Про рекламу** : Закон України від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР : станом на 15 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

10. **Про театри і театральну справу** : Закон України від 31 травня 2005 р. № 2605-IV : станом на 8 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

11. **Про телебачення і радіомовлення** : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII : станом на 16 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

12. **Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом** : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2> (дата звернення: 05.05.2025).

Міжнародні договори та угоди:

13. **Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 р., змінений 28 вересня 1979 р.** Законодавство України про інтелектуальну власність. Тематична збірка: у 3-х т. / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий. Київ, 2006. Т. 3. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності. Київ, 2006. С. 28–46.

14. **Всесвітня конвенція про авторське право.** Прийнята в Женеві 6 вересня 1952 р. Законодавство України про інтелектуальну власність. Тематична збірка: у 3-х т. / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий. Т. 3. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності Київ, 2006. С. 22–27.

15. **Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (1996).** Законодавство України про інтелектуальну. Тематична збірка: у 3-х т. / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий. Т. 3. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності. Київ, 2006. С. 47–52.

16. **Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми.** (прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.). Законодавство України про інтелектуальну. Тематична збірка: у 3-х т. / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий. Т. 3. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності. Київ, 2006. С. 65–72.

17. **Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності** (підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 р. та змінена 2 жовтня 1979 р.). Законодавство України про інтелектуальну. Тематична збірка: у 3-х т. / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий. Т. 3. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності. Київ, 2006. С. 7–17.